

**TIBBIYOT XODIMLARINING FAOLIYATIDA RITORIKANING
ROLI**

2-Margʻilon Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot texnikumi

Babaeva Gulbaxor Abdurasulovna

Annotatsiya: Ushbu tezis tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyatida ritorikaning roli va ahamiyatini oʻrganishga bagʻishlangan. Ritorika tibbiyotda nafaqat samarali muloqot vositasi sifatida, balki bemorlar bilan ishonchli munosabatlar oʻrnatish, kasbiy etika normalariga rioya qilish va psixologik taʼsirni kuchaytirishda muhim omil sifatida koʻrib chiqiladi. Tezisda ritorikaning taʼrifi, uning tibbiyot sohasidagi qoʻllanilish jihatlari, shuningdek, zamonaviy tibbiy amaliyotda ritorik kompetensiyalarni rivojlantirishga doir takliflar tahlil qilinadi. Tadqiqotda ritorik usullarning bemorlarga taʼsiri, shifokor-bemor munosabatlaridagi ahamiyati va tibbiy taʼlimda ritorikani oʻqitish zaruratiga alohida eʼtibor beriladi. Tezis ilmiy adabiyotlar tahlili, amaliy misollar va tibbiy amaliyotdan koʻtarilgan dalillarga asoslanadi.

Kaliyt soʻzlar: ritorika, tibbiyot, shifokor-bemor munosabatlari, kommunikativ kompetensiya, kasbiy etika, tibbiy taʼlim, psixologik taʼsir.

Kirish

Tibbiyot sohasida ritorika nafaqat muloqotning muhim vositasi, balki shifokorlarning kasbiy muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biridir. Zamonaviy tibbiy amaliyotda shifokorlar bemorlar bilan muloqotda, kasb etikasi normalariga rioya qilishda va jamoatchilik bilan aloqa oʻrnatishda ritorik koʻnikmalarga muhtoj. Ritorika tibbiyot xodimlariga bemorlarning ishonchiga erishish, ularning xavotirlarini tushunish va murakkab tibbiy maʼlumotlarni sodda va tushunarli tarzda yetkazish imkonini beradi. Ushbu tezisda ritorikaning tibbiy amaliyotdagi oʻrni, uning bemorlar bilan munosabatlarga taʼsiri va tibbiy taʼlimda ritorik koʻnikmalarni oʻqitishning ahamiyati oʻrganiladi.

1. Ritorikaning nazariy asoslari va tibbiyotdagi oʻrni

1.1. Ritorika: ta'rif va asosiy prinsiplar

Ritorika — bu soʻz sanʼati boʻlib, u muloqot jarayonida ishon tirish, taʼsir oʻtkazish va maʼlumotni samarali yetkazishga xizmat qiladi. Aristotel ritorikani “ishon tirish sanʼati” deb taʼriflagan boʻlib, uning asosiy elementlariga etos (ishonch), pafos (hissiyot) va logos (mantiq)ni kiritgan (Aristotel, 2004). Tibbiyotda ritorika shifokorlarga bemorlar bilan muloqotda ushbu elementlarni muvofiqlashtirish imkonini beradi.

1.2. Tibbiy ritorika: xususiyatlari va vazifalari

Tibbiy ritorika shifokorlarning bemorlar bilan muloqotida, jamoatchilikka tibbiy maʼlumotlarni yetkazishda va kasbiy munosabatlarda muhim oʻrin tutadi. U bemorlarga murakkab tibbiy maʼlumotlarni tushunarli tarzda yetkazish, ularning ishonchini qozonish va kasbiy etikaga rioya qilishga xizmat qiladi (Segal, 2005). Tibbiy ritorika shifokorlarga bemorlarning ehtiyojlarini tushunish va ular bilan empatiya asosida muloqot qilishda yordam beradi.

2. Shifokor-bemor munosabatlarida ritorikaning roli

2.1. Empatiya va ishonchni shakllantirish

Shifokor-bemor munosabatlarida ritorik koʻnikmalar bemorlarning ishonchini qozonishda muhim oʻrin tutadi. Bemorlar koʻpincha tibbiy jarayonlardan xavotirlanishadi, va shifokorning empatik muloqoti ularning xavotirlarini kamaytiradi (Silverman et al., 2013). Misol uchun, shifokorning tinglash qobiliyati, savollarga ochiq va tushunarli javob berishi bemorlarda ishonch uygʻotadi.

2.2. Murakkab maʼlumotlarni soddalashtirish

Tibbiy maʼlumotlar koʻpincha murakkab terminologiya va tushunchalarni oʻz ichiga oladi. Ritorik usullar, xususan, metafora va misollardan foydalanish, bemorlarga tibbiy diagnozlar va davolash usullarini tushunishga yordam beradi (Lupton, 1994). Masalan, shifokor rak kasalligini tushuntirishda “organizmdagi notoʻgʻri xujayralar bilan kurashish” kabi metaforalardan foydalanishi mumkin.

3.1. Tibbiy taʼlimda ritorik koʻnikmalarni oʻqitish

Tibbiy taʼlimda ritorikani oʻqitish shifokorlarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy tibbiy taʼlim

dasturlarida ritorikaga alohida e'tibor berilishi kerak, chunki u shifokorlarga bemorlar bilan samarali muloqot qilish, murakkab ma'lumotlarni yetkazish va kasbiy etikaga rioya qilish imkonini beradi (Makoul, 2001). Tibbiy universitetlarda ritorika bo'yicha maxsus kurslar tashkil qilish tavsiya etiladi.

3.2. Ritorika va kasbiy etika

Ritorika tibbiyotda kasbiy etika normalariga rioya qilishda muhim vositadir. Shifokorlar bemorlar bilan muloqotda axloqiy prinsiplarga rioya qilishi, ularning shaxsiy va madaniy xususiyatlarini hurmat qilishi kerak (Beauchamp & Childress, 2001). Ritorik ko'nikmalar shifokorlarga bemorlarning e'tiqodi va qadriyatlariga mos ravishda muloqot qilishga yordam beradi.

4. Ritorikaning psixologik ta'siri

Ritorik usullar bemorlarning psixologik holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, shifokorning ijobiy va taskin beruvchi so'zlari bemorlarning stress darajasini kamaytirishi mumkin (Di Blasi et al., 2001). Bundan tashqari, ritorik ko'nikmalar shifokorlarga bemorlarning emotsional ehtiyojlarini tushunish va ularga munosib javob qaytarishda yordam beradi.

5. Zamonaviy tibbiy amaliyotda ritorikaning qo'llanilish sohalari

5.1. Jamoatchilik bilan muloqot

Tibbiyot xodimlari jamoatchilik bilan muloqotda ritorik usullardan foydalanib, sog'liqni saqlash bo'yicha ma'lumotlarni tarqatadi. Masalan, pandemiya davrida shifokorlar vaktsinasiyaning ahamiyatini tushuntirishda ritorik usullardan foydalangan (O'Keefe, 2016).

5.2. Telemeditsina va ritorika

Zamonaviy tibbiy amaliyotda telemeditsina muloqotning muhim shakliga aylandi. Telemeditsinada ritorik ko'nikmalar shifokorlarga virtual muloqotda bemorlar bilan samarali aloqa o'rnatishga yordam beradi (Tuckson et al., 2017).

6. Xulosa

Tibbiyot xodimlarining faoliyatida ritorika muhim o'rin tutadi. U shifokor-bemor munosabatlarini mustahkamlash, murakkab tibbiy ma'lumotlarni tushunarli tarzda yetkazish va kasbiy etika normalariga rioya qilishda muhim vositadir. Tibbiy

ta'limda ritorik ko'nikmalarni o'qitish orqali shifokorlarning kommunikativ kompetensiyalarini oshirish mumkin. Kelgusida tibbiy amaliyotda ritorikaning rolini yanada chuqurroq o'rganish va uning zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyasiga e'tibor berish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aristotel. (2004). *Ritorika*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
2. Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2001). *Principles of Biomedical Ethics*. Oxford University Press.
3. Di Blasi, Z., Harkness, E., Ernst, E., Georgiou, A., & Kleijnen, J. (2001). Influence of context effects on health outcomes: A systematic review. *The Lancet*, 357(9258), 757-762.
4. Lupton, D. (1994). *Medicine as Culture: Illness, Disease and the Body in Western Societies*. Sage Publications.
5. Makoul, G. (2001). Essential elements of communication in medical encounters: The Kalamazoo consensus statement. *Academic Medicine*, 76(4), 390-393.
6. O'Keefe, D. J. (2016). *Persuasion: Theory and Research*. Sage Publications.
7. Segal, J. Z. (2005). *Health and the Rhetoric of Medicine*. Southern Illinois University Press.
8. Silverman, J., Kurtz, S., & Draper, J. (2013). *Skills for Communicating with Patients*. CRC Press.
9. Tuckson, R. V., Edmunds, M., & Hodgkins, M. L. (2017). Telehealth. *New England Journal of Medicine*, 377(16), 1585-1592.